

задржавају се одредбе о договорима и споразумима између република и покрајина, који, такође, нису никакви акти *sui generis*, него акти својствени међународној правној пракси, упркос томе што су штетне последице по остваривање јединствене законитости због тога добро познате у пракси. Тако се долази до апсурдне ситуације да се јединствена законитост не успоставља применом важећих прописа и механизма, него тзв. интервентним законима. Све поменуће недостатке измењене формулације о законитости, као и неизмењене формулације у уставу, очигледно не могу да промене гломазан и неефикасан правни систем, као ни систем органа који га производе и спроводе, што је, такође, значајан узрок стварном напуштању начела законитости, упркос његовом свеколиком истицању.

То су само нека запажања која сам поменуо, а њих има још пуно. Иако је проблематика законитости унеколико изведена, без ње нема ни остваривања свега оног што законитост битно или небитно одређује. Оно што, међутим, желим на крају да кажем тиче се могућег закључка који се може извући из тумачења уставних предлога и решења која устав задржава о законитости. Прва ствар која се може приметити јесте у ствари питање: хоће ли законитост због предложених уставних промена бити боља, односно хоће ли се остварити у мери коју познаје ефикасан правни поредак? Иако су побољшања важна, она још нису довољна да би се потврдно одговорило. Механизам стварања правних аката је исти, структура, делокруг и начин рада органа чија је надлежност стварање, доношење и спровођење таквих аката нису суштински другачији, па, стога, од предложених промена на овом плану не треба очекивати оно што оне не могу да пруже. Једино се може очекивати да ће овај први корак ка успостављању правног система, а не правних система који су за целину не-систем, омогућити да се приступи изменама које ће означавати афирмисање федеративних начела над конфедеративним и самоуправљања над државним партикуларизмима. У том смислу, дакле, може се рећи, а још више надати, да су предложене промене добре. Међутим, оне су парцијалне и, стога, као такве, недовољне за успостављање јединственог начела законитости које ће бити синоним за рационалност, што значи да ће законитост и даље имати одлике системске, систематске, дисперзивне и масовне незаконитости. Треба схватити или подсетити се да законитост, па ни законитост у Југославији, нема самостално постојање и кретање, као и да од других врста уставних и друштвених промена зависи и то каква ће законитост стварно бити.

др Владета Станковић,
ванредни професор Правног факултета у Београду

ЈЕДИНСТВЕНО ЈУГОСЛОВЕНСКО ТРЖИШТЕ И ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ

Јединствено југословенско тржиште у савременим условима има велико значењско поље, како у бројним односима који на њему настају између привредних субјеката, тако и у економској теорији. Оно не означава само економски простор сусрета купаца и продаваца, већ, више од тога — представља економски израз друштвене организације рада самоуправне робне привреде. Кроз њега се остварују економски интереси радних људи и народа и народности Југославије; преко њега организације удруженог рада стичу доходак; организације удруженог рада и друштвено-политичке заједнице њиме остварују економску сарадњу са иностранством (одредбе члана 251. Устава СФРЈ). Такво тржиште је огледало укупних привредних кретања и постигнутих резултата, будући да представља специфичан вид и најосетљивији део јединственог привредног простора Југославије.

Са становишта економске логике и општих обележја међусобних односа производње и размене, синтагму наслова треба разумети као дијалектички однос два елемента привређивања, будући да је реч о детерминантама основе јединственог југословенског тржишта и да се привредни развој у овом случају налази у контексту тржишта.

1. *Основа јединственог југословенског тржишта.* Тржиште није појава за себе. Као што смо нагостили, оно је неизбежна и веома критична карика савременог (робноовчаног) облика привређивања. Отуда је и у Уставу СФРЈ и у Нацрту амандмана на Устав СФРЈ дато доста простора основи јединственог југословенског тржишта.

Члан 252. Устава СФРЈ посвећен је искључиво основи јединственог југословенског тржишта. Ову основу чине: слободно кретање и удруживање рада и средстава и слободна размена предмета размене (робе, услуга, научних достигнућа и стручних искустава) на целој територији Југославије; јединствен новац; јединствен монетарни и девизни систем и јединствене основе кредитног система, заједничка монетарна и девизна политика и заједничке основе кредитне политике; јединствен систем економских односа са иностранством и јединствен царински систем и заједничка политика ових система; слободно образовање и удруживање организација удруженог рада на целој територији земље; слободно наступање на тржишту; слободно споразумевање, договарање и интегрисање рада; усмеравање привредног и друштвеног развоја и усклађивање тржишних односа друштвеним планирањем. Такође, овим чланом Устава предвиђа се и могућност да се законом пропишу услови размене у унутрашњем промету, могућност ограничења промета савезним законом, као и утврђивање (савезним законом) услова размене и пословања организација удруженог рада са иностранством.

Амандманима се, такође, даје основ за успешно функционисање јединственог југословенског тржишта. Амандман XXVI прописује да основу тржишта чине и „јединствене основе пореског система и заједничке основе пореске политике; заједничка политика привредног и друштвеног развоја утврђена друштвеним планом Југославије и јединствена стратегија технолошког развоја Југославије“. Амандман XXVIII допуњује основу тржишта и следећом одредбом: јединствен новац, јединствен монетарни, кредитни и девизни систем, заједничка монетарна и девизна политика и заједничке основе кредитне политике“, чиме се замењују одредбе члана 252. Устава (став 1. алинеја 2).

2. *Однос између одредби члана 252. став 1. алинеја 6. Устава, тачке 1. алинеје 2. амандмана XXVI и става 1. амандмана XXVII.* Промислањем садржине поменутих норми намеће се питање: да ли треба задржати алинеју 6. из члана 252. Устава. У овој алинеји говори се о усмеравању привредног и друштвеног развоја и усклађивању односа на тржишту друштвеним планирањем на основама самоуправљања. Дакле, у контексту друштвеног планирања, на основу самоуправљања, усмеравају се и привредни и друштвени развој и врши усклађивање односа на тржишту. Амандман XXVI тачка 1. алинеја 2. изражава корелацију плана и развоја. То чини и на економичнији и на институционално оформљенији начин. Друштвеним планом Југославије утврђује се заједничка политика привредног и друштвеног развоја. Уз то, као новину уводи у основу јединственог југословенског тржишта „јединствену стратегију технолошког развоја“. Међутим, даљи опстанак и алинеје 6. члана 252. Устава и садржину алинеје 2. из тачке 2. амандмана XXVI, изузев одредбе о „јединственој стратегији технолошког развоја“, доводи у питање одредба става 1. амандмана XXVII, која садржи опредељење да се друштвеним планом Југославије утврђује „заједничка развојна и економска политика и усмерава привредни и друштвени развој Југославије...“.

Зато сматрамо да би, поред изостављања алинеје 6. члана 252. Устава, алинеју 2. из XXVI амандмана требало заменити следећом формулацијом:

— јединствена стратегија технолошког развоја Југославије.

Овим би се избегло редуплицирање нормирања заједничке политике привредног и друштвеног развоја друштвеним планом Југославије.

3. *Недовољно истицање значаја и улоге привредног развоја у остваривању јединственог југословенског тржишта.* Примењена номотехника која једном реченицом обухвата већи број феномена у њиховој узрочно-последичној повезаности на моменте доводи у питање схватање суштинз појединих појава, процеса или односа. У наведеним ставовима то се догодило са категоријом привредног развоја. Зато се и намеће питање: да ли су на адекватан начин истакнути значај и улога привредног развоја у остваривању јединственог југословенског тржишта, и, није ли погодније да се нормирању привредног развоја пошети једна алинеја која би га представила као посебну, а по нашем мишљењу најважнију, детерминанту јединственог југословенског тржишта.

Говорећи о привредном развоју — мислимо на садржину проширене репродукције. Он је, иначе, по својој природи, и комплексна и динамична појава. Немогуће је замислити модел привредног развоја који би се примењивао у једној земљи у дужем временском периоду, јер се његове детерминанте стално мењају. Зато је веома тешко уставно регулисање значаја привредног развоја и у једноставнијим друштвеним уређењима, а да и не помињемо проблеме на које се наилази приликом његовог квалитативног и квантитативног одређења у привредама са више „националних економија” и са већим бројем релативно зокружених материјалних структура друштвене производње, као што је то случај са нашом земљом.

Суштинске одредбе привредног развоја произлазе из основних начела на којима се темељи наше друштво: социјалистичка федеративна република заснована на самоуправљању радних људи и друштвеној својини средстава за производњу, братство и јединство народа и народности, јединствени интереси радничке класе, солидарност радника и свих радних људи, јединствене основе политичког система и система друштвено-економских односа (Основна начела I поглавље).

Јасно је да привредни развој мора бити заснован на принципу јединства. Међутим, различит материјално-производни и друштвено-економски, као и општи друштвени развитак саставних делова јединственог југословенског привредног подручја носи собом (наслеђен и стечен) неједнак и неравнотежан ступањ достигнутог привредног развоја. Имајући све ово у виду, при разматрању могућности и начина уставног регулисања односа привредног развоја и јединственог југословенског тржишта, сматрамо да би у овим условима суштинско одређење привредног развоја, као комплексне материјално-производне и друштвено-економске основе јединственог југословенског тржишта, могло да се изрази, у виду посебне алинеје следећом формулацијом:

— јединствени елементи привредног развоја. (Ова алинеја ушла би у амандман XXVI испред алинеје која говори о „јединственој стратегији технолошког развоја Југославије”, како смо већ предложили у тач 2. нашег прилога).

Предложена алинеја садржи једноставан исказ од четири речи. Тиме је остављено доста простора за испољавање њене суштине. У међусобним односима момената привредног живота, примат припада производњи, месту стварања новог производа и нове вредности, без којих се не може замислити нормални развој друштва уопште. Сви остали моменти, па и размена, са тржиштем (као најочувивијим и најкритичнијим простором робне привреде) — одређени су производњом. (Само оно што је произведено може се разменити.)

Уз образложење предложене алинеје можемо навести најчешће елементе привредног развоја, који треба да представљају окосницу при самоуправном одлучивању на макро плану о привредном развоју земље у одређеном времену. Ти елементи су:

1. Оптимално коришћење материјалних и друштвених услова привређивања;
2. пораст запослености;
3. промене материјалне структуре друштвене производње у складу са реално могућим захтевима развоја;

4. ефикасан регионални развој;

5. отворени систем развоја на основу јединственог система односа са иностранством.

Највећи привредни субјект који одлучује на макро плану донеће нормативни акт којим се утврђује и усмерава привредни развој, сагласно његовим јединственим елементима, сагласно јединственим интересима радничке класе и сагласно братству и јединству народа и народности који живе у Југославији. Укратко, нема јединственог југословенског тржишта без јединствених елемената привредног развоја који су његов *conditio sine qua non*.

др Емилија Вукалин,
доцент Правног факултета у Београду

РЕГУЛИСАЊЕ ИЗВОРА И КОРИШЋЕЊЕ ДЕЛА ДОХОТКА КОЈИ ЈЕ РЕЗУЛТАТ ИЗУЗЕТНИХ ПОГОДНОСТИ У АМАНДМАНУ IX

Амандмани на Устав из 1974. године уносе измене и у регулисање стицања и расподеле дела дохотка који је резултат изузетних погодности, а који представља, с обзиром на питања која покреће, увек актуелну категорију југословенског привредног система. Начин стицања и расподеле овог дела дохотка Устав из 1974. год. садржао је у члану 18, док су његове измене дате у тачки 8 амандмана IX у Нацрту амандмана на Устав СФРЈ.

У Нацрту амандмана на Устав СФРЈ из 1974. год. садржана је измена у регулисању питања дела дохотка који је резултат изузетних погодности, и то са два аспекта. Први подразумева посебно регулисање два издвојена случаја стицања дела дохотка који је резултат изузетних погодности са импликацијама на врсте субјеката који га користе и на начин формалног утврђивања његове величине и употребе. Други аспект се огледа у томе што у тачки 8 амандмана IX у регулисању питања дела дохотка који је резултат изузетних погодности овој економској категорији се преко њене употребе осим економског, придаје и фискални карактер

Анализирајући у целини тачку 8 Амандмана IX, први је утисак да је питање регулисано детаљније него што то одговара уставном документу, и друго, да се на овај начин уводи значајна измена којој је место пре место у другој врсти акта, законодавне или друге природе.

У југословенској економској теорији и пракси проблем дела дохотка који је резултат изузетних погодности није разрађен у свим елементима који одређују његову специфичну природу. Питања која још увек покрећу дискусију су: извори стицања овог дела дохотка, затим начин његове идентификације (одређивања), начин употребе, и као последње, субјекта који га користе. Друго питање је, судећи по досадашњој пракси, најкритичније за решавање, јер критерији који се користе за одређивање висине дела дохотка који је резултат изузетних погодности нису до краја дефинисани ни прецизирани. Решење је нађено у том смислу што стицање и расподела дела дохотка који је резултат изузетних погодности, с једне стране, треба да регулишу субјекти удруженог рада путем самоуправних споразума, а с друге, одговарајући друштвени субјекти путем закона.

С обзиром да амандман IX у тачки 8 шире регулише питање дела дохотка који је резултат изузетних погодности, треба видети да ли и у којој мери се уносе и нова решења или путокази у том смислу. Наше је мишљење да је основни разлог и смисао уставног детаљнијег регулисања овог питања проширење круга корисника дела дохотка који је резултат